„Radomer - Kielcer Leben" 25 (365) „Należytość [illegible] uiszczono ryczałtem" VIII-ער יאָהרגאַנג פרייז 25 גראָשען

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

היינט 8 זייטן.

Radom, dnia 26 Czerwca 1931 r.

ראַדאָם, פרייטאג, י״א תמוז תרצ״א

Redakcja i Administracja
Radom, Szwarlikowska 20

Oddział w Kielcach.

אַנאָנסען - פּרייזן:

אין מילימעטער שורה: פאַרן טעקסט 40 גר.
" " " אין " 60 "
" " " נאָכ'ן " 25 "

די 1-טע און לעצטע זייט ענטהאַלטען 8 שפּאַלטען
" " אין טעקסט 4 "

בעקאַנטמאַכונג.

די באַנק „אורזיאַלאָווע"
אין שידלאָוויעץ

מאַכט דערמיט בעקאַנט, אַז די באַנק איז רעאָרגאַניזירט געוואָרען און ס'איז געוועהלט געוואָרען אַ נייע פערוואַלטונג, וועלכע באַשטעהט פון פאָלגענדע פּערזאָנען: **נטע אייזענבערג** (לעדער - אינדוסטריעלער) **ישראל וואַרשאַווסקי** (מיהל - אייגענטימער) און **שלמה נייבערג** (שאַכטעל און גילזען - פאַבריקאַנט).

די נייע געוועהלטע פערוואַלטונג גיבט די גאַראַנטיע פאַר דער רעעלקייט, פּונקטליכקייט און סאָלידקייט פון דער באַנק, וועלכע פערדינט אויך - אַרום דעם פולשטענדיגען צוטרוי פון בענק און פון די ברייטסטע סוחרישע קרייזען.

די פערוואַלטונג.

Koleżance naszej PESI oraz RODZINIE
wyrazy szczerego współczucia z powodu śmierci

Jej OJCA

wyrażają
koledzy *Jurek Baum, Heniek Goldstein, Nachman Berneman.*

מזל טוב

חבר משה רובינשטיין מיט אייער פרוי

צו דער חתונה פון אייער זוהן **לייבעל**

וועלכע איז פאָרגעקומען דעם 20-טען יוני ד. י.
אין אַמעריקאַ (מילטאַן).

מיר ווינשען אייך, אַז איהר מיט אייער פרוי
זאָלט פון זיי פיעל נחת דערלעבען.

יוסף פּאָטאַזשניק	צלאל גיסער
אברהם אביש גוטמאַן	יצחק שניידער
אליעזר קירשענבלאַט	מענדיל טשעכאַנאָווסקי
פישל טענענבוים	פסח גאָלדשטיין
מענדעל פרידמאַן	חיים קאָרמאַן
אברהם קיילער	יעקב וואַסערמאַן
ישראל יצחק גאָלדפאַרב	מרדכי חיים ווייצמאַן
יוסל פרידמאַן	יצחק קירשענבוים
שלמה פישמאַן	נחום טייכמאַן
משה וואַרשאַווער	זינדעל ראָזשיצקי
מרדכי שפּילפויגעל	ישראל זיידמאַן
משה גאָלדמאַן	יעקב פיינטוך
רפאל בראָדוואַן	מיכאל האַנדעלסמאַן
יצחק וואָלאַנאָווסקי	

חברה אהבת-חברים אין ראַדאָם. 26/6–31.

Wychowawczyni naszej p. IDZIE LANDAU
z powodu śmierci OJCA Jej
B. P.

I. M. LANDAUA

szczere współczucia wyraża
Kl. III-ia Szk. Dokszt. Zaw. Gm. Wyzn. Żyd.

Koleżance naszej p. IDZIE LANDAU
z powodu śmierci
B. P. **Jej OJCA**

Składamy wyrazy najgłębszego współczucia

Kierownictwo i Personel
Szkoły Doksz. Zaw. w Radomiu
Gm. Wyzn. Żyd.

דער לוקסוס.

עס איז א פאקט, וואס מען שטויסט זיך אן טריט ביי טריט אויף אונזער זינדיגער וועלט: ערשיינונגען, וואס יעדער ווייסט, אז זענען נארישע, יעדער ווייסט, או זיי זענען שלעכט און יעדער זעהט די פאטאלע פאלגען, וואס עס קומט פון זיי ארויס, פונדעסטוועגען פונדעוועגען זיי זיך איין און מענשען בעגעהען כסדר די זעלבע נארישקייטען אלץ ווייטער און ווייטער.

איינע פון די ערשיינונגען פון דעם מין איז דער לוקסוס. ווער פון אונז, פונם רייכען באנקיר, ביז כמעט דער ארימאן טרעגער האט זיך נישט בעקלאגט אין זיין לעבען אויס'ן לוקסוס. דאס הייסט — וועלען אריבערשטייגען די ארומיגע מיט טייערע קליידער, מיט טייערע פעלצען, מיט ברילאנטען, מיט גרויסארטיגע חתונות, מיט גלענצענדע בעלער, מיט נישטנויטיגען פאהרען אין טייערע בעדער...

ווער וועמען איז נישט בעקאנט די צרות. די אהן א שיעור באנקראטען, די אהן א צאהל פאמיליען-טראגעדיעס, ענדליך די שרעקליכע נויט, וואס עס פעראורזאכט דאס נאכטאנצען דעם לוקסוס איבער די קרעפטען. עס איז שוין געקומען אזוי ווייט, אז אין דער לעצטער צייט האבען רביים און רבנים ערקלערט א קאמף דעם מותרות אין די קרייזען פון יודישען מיטעלשטאנד, בפרט אין דער איצטיגער ביטערער צייט, אלע קרעכצען אויף דעם און — מען טהוט ווייטער דאס זעלבע.

און וויפיעל פעדערען האט מען שוין איבער דער פראגע צובראכען, וויפיל טינט האט מען שוין אויסגעגאסען ביי אלע פעלקער, און ביי יודען, פון ישעיהו הנביא ביז אין דער נייסטער צייט און ס'האט צו גארנישט געפיהרט. אדרבה, דער לוקסוס ווערט בעזונדערס ביי יודען אלץ גרעסער און גרעסער.

די ערשטע טרעגער פון לוקסוס זענען פון אייביג אן די רייכע, די גבירים. די גאוה, וואס איז איינגעווארצעלט ביי אלע מענשען, שטויסט זיי צושטעלען זיך העכער פון אלע, וואס ארום זיי. און כדי דאס צו דערגרייכען, בויען זיי זיך אויס גרויסע פאלאצען, קליידען זיך אין סאמעט זיידענס, אין טייערע פוטערס, צירען זיך מיט דימאנטען, ברילאנטען, ברענגען אויס פיל געלד אויף טייערע מעבעל, אויף הערליכע בעלער, אויף אויטאמאבילען. די זעלבע גאוה שטויסט אויך די מענשען פון מיטעלשטאנד נאכצוטוהן דאס, כאטש זיי זענען לגמרי נישט ביכולת. און נאך דעם מיטעלשטאנד טאנצען נאך די ארימע, און אזוי ארום קומט אויס, אז די טאכטער פון א ארימען מעקלער, וואס לויפט ארום דעם גאנצען טאג, ווי א פער'סמ'טע מויז, ביז נאט העלפט איהם און ער פיתרט צוזאמען א וואנד מיט א האנד און פערדינט קוים א פאר גראשען אויף חיונה. — וויל אויך נאכטאנצען דער טאכטער פון רייכען פאבריקאנט... דערפון נעמען זיך די אלע צרות, די באנקראטען און דער גאנצער דלות.

אין דעם איצטיגען ביטערען קריזיס, ווען אלע בריקען ברעכען זיך, דארף דער יוד פון א גאנץ יאהר, דער יוד פון מיטעלשטאנד, זיך נעמען פעסט אין די הענד, גובר צו זיין אין זיך די פוסטע גאוה נאכצופאנצען די רייכע. די גבירים — האבען אייביג געלד, און נישט נאר זיי מעגען דאס אויסגעבען אויף לוקסוס, גאר פערקעהרט, עס איז געוואונשען זיי זאלען וואס מעהר נאכגעהן דעם לוקסוס, רען, ווי יעדע זאך אין דער וועלט, האט זיין גוטע זייט און זיין שלעכטע זייט, אזוי איז אויך מיט לוקסוס. דער לוקסוס בעוועגט אלע רעדער פון דער ווירטשאפט — און פון דעם אלעמען וואס עס טהוט זיך אויף דער וועלט.

רעדט מען דערום וועגען דער שעדליכקייט פונ'ם לוקסוס. מוז מען געדענקען, אז שלעכט איז דאס, וואס די ארימערע און דער מיטעלשטאנד, וואס זענען ביז נאר געענגט אין געלד, וואס ציהען פון זיך די הויט, וואס שפארען זיך גאנץ אפט אפ דעם ביסען פון מויל, פערנעמען פרעמד געלד, וואס אויך זיי לאזען זיך אין ווישפשיגעס מיט די רייכע. אינ'ם געיעג נאך די זעלבע מלבושים און פוטערס, ווי די רייכע, מאכען אויך רייכע בעלער, רייכע חתונות, ווי יענע...

אט גענען דעם דארף מען קעמפען! מען דארף זיך בעמיהען אויפצוקלערען די ארימע און די פון דעם מיטעלשטאנד, אז די רייכע קליידער, די ברילאנטען און זאגאר די רייכע חתינות זענען א מותרות, א שעדליכע זאך, מען דארף קיינמאל נישט קוקען אויף דעם, וואס יענער געהט אין גאלד, דימאנטען, ברילאנטען און קאסטבארע קליידער. אדער יענער איז רייכער פון מיר, מעג ער זיך דאס ערלויבען, אדער ער איז א אויסבערענגער א נארישער נישט בערעכנעטער בעל-גאוה און אין ביידע פאלען דארף איך איהם נישט נאכטוהן...

איך וויס, אז עס זענען פערהאן א סך מענשען, וואס פערשטעהען דאס און זיי וואלטען געוואלט אזוי זיך פיהרען. די פוסטע גאוה, וואס איז איינגעווארצעלט ביי מענשען זיך צו צייגען פאר די ארומיגע פאר רייך. און די נארישע טויזענד מאל נארישע בושה. וואס כמעט אלע שפירען. ווען די ארומיגע רעכענען זיי נישט פאר רייך, דאס לאזט זיי נישט מאכען דאס, וואס דער שכל דיקטירט. עס פעהלט זיי מוט אויפצוטרעטען געגען דער עפענטליכער מיינונג. זיי זענען ארים אין מוט זיך ענטסגעגנצושטעלען דער גאוה, וואס איז איינגעווארצעלט ביי מענשען און דאס ברענגט דערצו, אז מענשען האבען מורא פאר מענשען. מענשען טיהן, וואס נאר מעגליך, כדי מענשען זאלען זאגען...

און דאך איז דערצו נאר דא איין מיטעל: גרינדען א פערבאנד וואס זאל ארויסטרעטען מיט'ן לאזונג „אפשאפען דעם לוקסוס!"

דאס ווארט „פערבאנד" וועט אפשר קרעפטיגען די שוואכע כאראקטערען לגבי דער עפענטליכער מיינונג. זיי וועלען שוין נישט האבען קיין מורא. טאמער וועט מען אויף זיי זאגען, אז זיי זענען נישט רייך... און זיי וועלען קענען טהון, וואס זייער שכל דיקטירט זיי.

איצט, ווען דער קריזיס איז אזוי גרויס, איז די פאסיגסטע צייט, אזא פערבאנד צו שאפען. עס דארפען זיך דערצו נעמען מענשען מיט איניציאטיוו.

יעקב כהן.

טאג-בוך פון א ראדאמער זעלבסטמערדער

איך בין זיך מודה אין פערברעך.

אין ערשטען מאמענט ווען איך האב אריינקומענדיג אין מיין קעלער-וואהנונג, דערזעהן צווישען די פרעמדע פרויען, אויך די גוטע רבקה'לע, בין איך ווי עלעקטריזירט געווארען. איך האב אין אנפאנג אליין נישט געוויסט די סבה פון מיין איבערראשונג. איך האב געוויסט, אז די שוין עטוואס געעלטערטע פרוי, וועלכע אלע ריהמען פאר א טייער מענש הייסט רבקה'לע און, אז זי איז די ווירטין פון הויז. דאס אליין איז שוין גענוג געווען וואס זאל מיך אזוי אויפטרייסלען. ווארום מיר איז באלד איינגעפאלען א געדאנק, אז איהר וויזיט דא אין מיין וואהנונג שמעקט מיט עפעס. נאך דער געשיכטע מיט דער אויסגעזעצטער שויב אין דעם גרויסען ווארשאווער רעסטאראן וואס איז געווען מיין ארבייט האב איך נאך אלץ זיך נישט געקענט בעהערשען און געצאפעלט פאר שרעק ווי אין א קראנקהאפטען פיבער. דער קאפ האט זיך מיט מיר נאך געדרעהט און איך האב געטראכט, אז נישט אנדערש, נאר מ'האט מיך ענטדעקט, א געהיים אויג האט מיר נאכשפיאנירט און נאכדעם ווי דער שטיין, וואס איך האב געווארפען אין רעסטאראן און געטראפען אין מיין ווירט, איז רבקה'לע צוליב דעם אראבגעקומען צו מיר אין קעלער מיך אויספארשען און פרעגען פאר וואס.

דאס זענען געווען די ערשטע געפילן, ווען איך האב דערזעהן די ווירטין רבקה'לע. הגם ס'איז געווען אונפערשטענדליך פון וואנען זי האט זיך דערוויסט אזוי שנעל, א מעהר איהר מאן דער הויז-ווירט, איז דאך ערשט וואס געבראכט געוואָרען פון רעסטאראן. אבער אין געדאנק האב איך זיך באלד פערענטפערט, אז אין ווארשא איז אלץ מעגליך. ס'זענען דא פיעל אויגען, וואס שפירען נאך און דער טעלעפאהן האט רבקה'לען מאמענטאל געלאזט וויסען פון אלעם. און כאטש ערשט דא שטעהענדיג ביים טויער, וואו מיין ווירט איז אנגעקומען מיט א באנדאזשירטען קאפ, האב איך זיך דערוויסט, וואס מיין האנד האט אבגעטוהן—איז פונדעסטוועגען גאנץ מעגליך, אז רבקה'לע האט שוין פון דעם אלעם געוויסט מיט א שעהנע

די יודישע פרעסע וועגן די געשעהענישן אין ראדאם.

ווילנער „אווענד קוריער“ שרייבט:

זלאטשעוו— ראדאם. „מאדנע „נייעס“ אין די צייטונגען. שוין לאנג - לאנג נישט געזען אזוינס. אנטי-יודישע עקסצעסען אין זלאטשעוו, אנטי-יודישע אנפאלען אין ראדאם.

וואו לעבען מיר און אין וועלכע צייט? דוכט זיך, אז נישט אין א רומעניען און נישט אין א מלחמה-צייט. אין וואס געשעהט דא?

פון וואנען נעמט זיך דאס, וואס „סאקאלן“ טראכטן אויס אין זלאטשעוו בלבולים, וואס פאסען זיך אזוי נישט אריין אין פרייען פוילען, אז יודען האבען אפגעגאסען די קאטוילישע פראצעסיע? ווי קומט עס אין דער היינטיגער צייט פון ספארט, ראדיא און סטראטאספערע זאלען פוילישע ספארטלער אין ראדאם ווארפען שטיינער אויף די יודישע ספארטלער, ווי קומט עס אין דער היינטינער צייט פון פארשריט, פראגרעס און אויפקלערונג זאלען פוילישע שילער ברענגען אזש צו עפען אנטי-יודישע אומרועו אין ראדאם.

ווער קען אונז אויף דעם ענטפערען? עפעס איז נישט אין ארדנונג מיט דער פוילישער יוגענד און מיט איהר „אויפקלערונג“. ס'וועט זיין זעהר טרויעריג אויב ס'וועלען קענפן אזא מין „פארשריט“ פון דער פוילישער יוגענד נישט ווערען בעצייטענס אנגענומען קיין מיטלען. די וועלכע האבען אינטערעס צו ערציהען די פוילישע יוגענד אין אין אזא גייסט, וואס פאסט זיך פאר די אלטע קנעכטישע צייטען פון צארן-רוסלאנד זענען בעהאלטענע שונאים פון א נייעם פוילען, פון איהר נארמאלען לעבען פון איהר אויפגיין און אויפבליען. און אז אזעלכע אינעווייניקסטע שונאים זענען דא בעוויזן די געשעהענישן אין זלאטשעוו און ראדאם 12 יאהר נאך פוילענס תחיית-המתים. פון זיך אליין ווערען נישט קיין יונגע שילער פלוצלינג קיי אנטי-יודען שלעגער. אימיצער בעאיינפלוסט זיי, און זיכער נישט קיין פריינד פון פוילענס נאמען.

צו וועט נישט אויפמערקזאם ווערען אויף דעם די פוילישע בילדונג'ס-מאכט בעצייטענס? זאלען ניך די פוילישע מאסגעבענדע אנפירענדע בילדונג'ס-ספערען וואס פריהער ארומזעהן, עס וואלט געווען פיל צוועקמעסיג דורכפיהרען א סאנאציע אין די פוילישע שולען גופא אזוי, אז ס'זאלען נישט מעגלעך זיין אזעלכע דערשיינונגען ווי אין ראדאם אין וועלכע די פוילישע שול-יוגענד האט געשפיעלט אנ'אקטיווע ראלע.

און וואס פריהער — אלץ געזונטער פאר פוילענס מלוכה-אינטערעסען“.

א. י.

די עקסצעסען אין ראדאם.

בריסקער „פאלעסיער שטימע“ שרייבט:

„הגם יעדער טויט האט זיין אויסרייד און אויך יעדער געשעהניש האט זיינע. כלומרשטע סיבות וואס האבען איהם ארויסגערופען אזוי ווי ס'איז געווען דער פאל אין ראדאם וואו אלע ערקלערען דאט דער נצחון פון דער יודישער ספארט דרוזשינע איז געווען דער איינציגער גורם צו די עקסצעסען אין שטאדט.

און ווירקליך איז דאס א לאנג-יעריגע ערשיינונג און א גלות-שוואכקייט פון אונזער יוגנט אויסצוקלייבן זיך שטענדיג פאר א קעננער אין א פריינדשאפטס מעטש דוקא—זייערט א שטענדיגן שונא.

בשעת דעם מעטש-שפילן, דערווארעמען זיך אין איהם זיינע פערמאסקירטע אינסטינקטען און אויף יעדער יודישען זיג ווייסט ער צו רעאגירען בלויז מיט דער ברוטאלער קראפט און עקסצעסען-אויסברוך.

אין א מייסטערשאפטס-מעטש האט מען שוין צוטוהן מיט מער-ווייניגער קולטורעלע ספארטס-לייט, וואס ווייסען צו האלטען זיך קארעקט. אבער די לאקאלע פריינדשאפטס-מעטשען טרעפט מען זיך אין פיל פאלען, מיט דעם אבפאל פון אנטעסעמיטיזם. צי וואלט נישט געווען טיל געוואונשענער נישט צו זוכען ביי זיי קיין נצחונות אין דורכפיהרען אזעלכע טרעניר-מעטשען צווישען אייגענע ספארט-קלובען און ארגאניזאציעס און נישט מיט אונזערע שונאים וואס זוכען שטענדיג א געלעגענהייט אויסצושיסען אונז, מיט זייער גאליגע שנאה און האס?

כ מיין אז אונזער ספארט יוגענד דארף זיך אפזאגען פון אמביציע און קאמפס

פאר מינוט פריהער איידער איך אליין. דער חעלר פון דער גאנצער געשיכטע, האט נאך צומאל דעם קלענסטען אהנונג נישט געהאט.

איך האב באלד צוועקגעריסען די אויגען פון רבקה'לעס איידעל און סימפאטיש געזיכט. כ'האב זיך געשעמט צוקוקען איהר אין פנים אריין. אריינגעקומען בין איך אין מיין קעלער-וואהנונג מיט האסטיגע טריט און אויף מיינע ליפען איז געלעגען הייסגליהענדיגע ווערטער, וואס האבען געזאלט דערצעהלען פאר מיין פרוי און טעכטער פון דעם גאנצען סקאנדאל מיט דער אויסגעהאקטער שויב.

איך האב געהאלטען אויסגעשטרעקט מיין סערבלוטיגטע האנד, וועלכע איז צעקאליעטשע געווארען פון די אויסגעזעצטע שטיקלעך שויב, וואס זענען געפלויגען אין דער לופטען. אבער איבערטרעטענדיג די שוועל בין איך געבליבען שטעהן ביי דער טהיר א צוריקגעזעצטער, ווי עמיצער וואלט מיר פלוצלינג געתאמעוועט דעם וועג און אנגעכאפט מיך ביים האלז ווי איינער זאגט: לויף' נישט. מ'האט דיך געפאקט.

די ווערטער, וואס זענען געלעגען אויף מיינע הייסע ליפען זענען אנגעצוואגען געווארען מיט א שטראם קאלט וואסער און אלץ אין מיר איז געווארען ווי פאראליזירט. מיין צודודערטע האלטונג האט געצויגען די אויפמערקזאמקייט פון אלע, וואס זענען געווען ביי מיר אין שטוב. אויך זייער געשפרעך מיט מיין פרוי איז איבערגעריסען געווארען און אלעמענס אויגען זענען געווען געווענדעט צו מיר. ווייזט אויס, אז אויך זיי זענען דערשראקען געווארען פון מיין אומגעלומפערטען, האסטיגען אריינפאלען אין קעלער. ס'האט געדויערט א פאר מינוט, ווי אלע פרויען האבען מיט פער'חידוש'טע אויגען געקוקט שטילשווייגענד אויף מיר, און איך בין געשטאנען מיט א געזונקענעם קאפ ווי א בעשולדיגטער און מאניפולירט מיט מיין פערבלוטיגטע האנד אזוי, אז איך האב זי וואס שנעלער בעהאלטען ערגיץ אין א קעשענע. די גוטע רבקה'לע, ווייזט אויס, האט דאס אבער בעמערקט און זי האט זיך געווענדעט צו מיר מיט א צארט, מיטליידענד קול:

— פאניע מ. וואס זענט איהר אזוי צורודערט און אזוי איבערגעשראקען חאט אייך עמיצער עפעס געטוהן. ווער האט אייך צובלוטיגט די האנד? בערוהיגט אייך און לעגט אייך צו א ביסעל וואסער. איהר ברויכט אייך נישט קרעמפירען פאר אונז. מ'איז דאך נאר א מענש. אויף דער וועלט קאן אלץ געשעהן, בפרט היינטיגע צייטען, ווען די וועלט איז נישט נארמאל. —

די לעצטע ווערטער האבען מיר א טיפען שטאך געטוהן אין הארץ. ניין, נישט געשטאכען האבען די דאזיגע ווערטער. נאר געברענט און געגליהט, ווי הייסע פער'סמטע קוילען. נישט גוט — טראכט איך — רבקה'לע ווייסט שוין פון אלעס. אט באלד, באלד וועט די צארטע רבקה'לע ווייטער שטעלען א פראגע און דאן שוין דייטליכער, און פרעגען וועט זי ווי איך פאל-אויס צו ווארפען א שטיין אויף איהר נוטען און איידעלען מאן. אין מיר ווארפען זיך אלע איברים. וואס וועל איך איהר ענטפערען? און טאקע וואס ס'איז דא צו ענטפערען? איהר מאן, דער הויז-ווירט מאריץ סאמעלסאהן איז דאך א גוטער און פיינער מענש. אלע האבען איהם ליב און רעספעקטירען איחם. אפילו געגען מיר האט ער אויך גוטס געטוהן, וואס ער האט מיך אריינגעלאזט אין זיין הויז, זאל זיין אין א קעלער. קיין צווייטער האט דאס אויך נישט געגעבען און וואו וואלט איך זיך ארומגעוואלגערט מיט מיין פרוי און טעכטער נאך מיין

א מבול פון חובות און א ליידיגע קאסע.

סעקוועסטער אויף דער שחיטה — רבנים, שוחטים. און בכלל כלי-קודש נעמען פענסיע אין דער סטאראסטווא.

אויף דער היינטיגער גמינע לאסטעט א גאנצער מבול פון חובות. אביסעל חובות איז געבליבען פון דער אלטער גמינע, אביסעל האט געמאכט די יעצטיגע קהלה-פערוואלטונג און צוזאמען איז אויסגעוואקסען א גאנצער בארג. לויפען די בעלי-חובות מיט די שטרות אין די הענד און די גמינע-פיהרער זענען פשוט צוטומעלט און קאנען זיך קיין עצה נישט געבען. קיין בודזשעט איז נישטא, קיין עטאט צאהלט נישט דער עולם, ׳טא פון וואנען זאל די גמינע האבען געלד?

די הכנסה פון דער שחיטה, וואס איז אריינגעטראגען געווארען אין גמינע און חעלכע האט כאטש א קליין ביסעל געמילדערט דעם געלד-נויט — אט די קוועלע איז לעצטענס אויך פערשטאפט געווארן. אויף דער שחיטה איז ארויפגעלעגט געווארען א סעקוועסטער און דאס געלד פליסט-איין זייט עטליכע וואכען אין דער סטאראסטווא.

דער ערעסט אויפ׳ן שחיטה-געלד איז געלעגט געווארען א דאנק דעם וואס די שוחטים און איבערהויפט דער מורה-הוראה טייטעלבוים האבען זיך בעקלאגט, אז מ׳צאהלט זיי נישט אויס די פענסיעס. נאר מיט זייער געלד ווערען אויך געדעקט אנדערע גמינע-אויסגאבען. מ״ה טייטעלבוים האט זיך געווענדעט צום מיניסטעריום אז ס׳קומט איהם פענסיע פאר א רייהע חדשים און די גמינע האלט איהם אויף. דער רעזולטאט פון זיין אינטערווענץ איז געווען, וואס אויף דער שחיטה איז ארויפגעלעגט געווארען א סעקוועסטער און דאס געלד פון דער שחיטה ברענגט דער אינקאסענט ארויף אין דער סטאראסטווע, וואו דער נאטשעלניק איבער רעליגיעזע אנגעלעגענהייטען ה׳ בעטקער טיילט פונאנדער די פענסיעס צווישען די איבערדערמאנטע גמינע-אנגעשטעלטע.

דער דאזיגער נייער מצב איז אבער נישט גינסטיג אויסגעפאלען פאר א גרויסען טייל כלי-קודש, ווי חזנים, עמעריטען און די אנגעשטעלטע פון בית-עלמין. די לעצטע קומט פערלעגענע חובות און פרישע פענסיעס, אבער די גמינע האט נישט קיין געלד זיי צובעצאהלען. פריהער, ווען די שחיטה-הכנסה וואס איז אריינגעקומען אין דער גמינע-קאסע, האט זי פונאנדערגעטיילט דאס איינגעפלאסענע געלד אזוי, אז יעדער זאל כאטש עפעס בעקומען. היינט אבער איז די לאגע אנדערש. די גמינע האט דעריבער נישט צוזאגען און די שוחטים און דער עיקר דער מורה-הוראה טייטעלבוים ערלויבען נישט, אז פון זייערע חובות אין פענסיעס זאל עמיצער אנדערש געניסען. צווישען די עמעריטען געפונען זיך אלמנות און יתומים וואס בעקומען צו 15—20 זל. א וואך און אויך דאס איז נישטא זיי צו בעצאהלען.

דער נאטשעלניק „וויזנאניאווע״ ה׳ בעטקער בשעת ער טיילט-איין די פענסיעס און די פערלעגענע חובות פון די ערשטראנגיגע גמינע-אנגעשטעלטע: די שוחטים און ראבינאט, אפעלירט ער פשוט צו זיי אריינצוגען א קליינער מאס כאטש אין דער קריטישער לאגע פון אנדערע און זאלען ערלויבען אראפצונעמען א קליינעם חלק פון זייערע פענסיעס פאר עמעריטען און אנדערע נויטבעדערפטיגע.

אמת טאקע, דעם מורה-הוראה טייטעלבוים, קומט ווי ער זאגט, פאר 10 מאנאטען פענסיעס. ריכטיג, מען בעדארף זיין חוב בעצאהלען. אבער ווי שטעהט עס געשריבען, אז ער זאל נעמען כמעט וואך-ביי-וואך צו 1000, 800 און 500 זל. אויפ׳ן חשבון פון זיין חוב בשעת אנדערע, וואס בעקומען פון דער גמינע צו 50. 40, 20 זל. א וואך זאלען גארנישט בעקומען און זאלען אויפגעהן פשוט פאר הונגער? דאס זעלבע איז מיט די שוחטים, אמת, זיי זענען ארבייטער און ס׳קומט זיי צובעצאהלען זייער שכירות, אבער זיי זענען דאך מענשען מיט א הארץ, וואס ברויכען פערשטעהען אז מ׳קאן נישט לאזען הונגערען אנדערע עמעריטען. די צייט איז דאך היינט א אויפערגעוועהנליכע, א ביטערערע און דער

לוסטיגקיים און שטענדיג טרעפן זיך מיט אייגענע קאנקורירענדע ספארט-ארגאניזאציעס וואו זיי וועלען באגעגענט ווערען מיט ליבליכע באציהונג און חברש-פריינדליכע אויפנאמע.

דאס איז שוין אבער א אלטע שוואכקייט פון דער יוגענד צו שטופן זיך דוקא אין די ערטער וואו איהר אנוועזענהייט איז נישט אזוי געוואונשען און איז אפילו מקבל באהבה די גרעסטע בעליידיגונג אבי צו געפונען זיך אין א נישט-יודישע געזעלשאפט.

די רוהיגע בעפעלקערונג איז אבער נישט מחויב צו ליידען די בלוטיגע פאלגען פון אזעלכע לוסט-קאמפען און די אנפיהרער פון די דרוזשינעס דארפן זיך גאנץ ערנסט פארטראכטען איבער דער פראגע.

א. סטריכער.

קומען פון רוסלאנד? היינט פאר וואס האב איך געווארפען א שטיין און איהם דעם קאפ פערוואונדעט? איך האב טאקע נישט געוויסט, צי ער זיצט דארט אין רעסטאראן. איך בין געווען הונגעריג און אפילו אליין נישט געפיהלט פון גרויס פערצווייפלונג און דערשלאגענקייט צי פון מיינע הענד וועט פאלען אין דער גרויסער, גלאנציגער שויב און נאך מעהר האב איך אפילו נישט געטראכט, אז דער שטיין וועט טרעפען אין קאפ פון מיין ווירט. וואס בין איך דען שולדיג? איך האב דאך נישט געוואלט. ס׳האט זיך פון מיינע הענד ארויסגעריסען.

איך וויל זיך אליין פערענטפערען, אבער איך קאן נישט. איך פיהל זיך שולדיג. אלץ שרייט אין מיר, אז כ׳בין א פערברעכער. איך קאן זיך מעהר גישט בעהערשען און אט, אט וויל איך צופאלען צו דער גוטער ווירטין, די וואהלטהעטיגע רבקה׳לע, דערצעהלען איהר אלץ און בעטען ביי איהר, זי זאל רחמניות האבען אויף מיר און מיר ענטשולדיגען. איך פיהל ווי מיינע פיס ברעכען זיך אט, אט נאר אנידערצופאלען פאר איהר אויף די קניה און אויסגיסען פאר איהר מיין גאנצע ורוי. איך בעוויז דאס אבער נישט צוטוהן. ס׳געדויערט נישט א רגע, און רבקה׳לע רייסט ארונטער פון זיך איהר זייפען, זיידענעם שאל, וואס זי האט געטראגען אויף איהרע רונדע אקסלען, טינקט איהם איין אין וואסער און לויפט צו צו מיר מיט א ווייך בעטעגדיג קול:

— פאניע מ. ווייזט אהער די האנד וואס איהר האט אייך צובלוטיגט און איך וועל אייך צולעגען א קאלטען קאמפרעס. — איך בלייב פאכטלאז און ווי איינער וואס ווערט פערהיפנאטיזירט, טהו איך אלץ, וואס זי הייסט מיך, נישט מיט מיין ווילען ציה איך ארויס די האנד, פון וועלכער ס׳גיסט זיך בלוט און רבקה׳לע פערבאנדאזשירט איהר מיט אזא איבערגעגעבענקייט ווי א טרייע בארמהארציגע שוועסטער. דער קאמפרעס קיהלט מיר די וואונד און אנשטאט איהר אויסצודריקען א דאנק ווארף איך א צע׳חוש׳טער מיט ווערטער, וואס ווערען נישט דערזאגט, מיט האלבע ווערטער. און איך רעד איבער איהר הערליכען קאפ האר, וועלכער שטעהט איינגעבויגען און פערטוהן ביים באנדאזש איבער מיין וואונד. איך ווארף מיט ווערטער און ווייס אליין נישט וואס כ׳רעד:

— יא, יא, טייערע מאדאם סאמעלסאמעלסאהן. א וועלט מיט באנדיטען, א וועלט מיט אכזריות, איינער פיהלט נישט דעם צווייטען, מענשען ווארפען שטיינער, האקען אויס שויבען און צעקאליעטשען אומשולדיגע מענשען. כ׳ווייס נישט, צי האב איך זיך אליין צעקאליעטשעט, אדער עמיצער אנדערש האט מיך צוקאליעטשעט. כ׳ווייס נישט, כ׳בין עפעס אינגאנצען צעמישט. —

— וואס הייסט, איהר ווייסט נישט. כ׳פערשטעה נישט, וואס איהר זאגט — ווינדערט זיך רבקה׳לע, אבער זי רייסט נישט און האלט אין איין באנדאזשירען מיין האנד.

איך מאך זיך הארץ און בעשלוס ארויסצופאהרען מיט קלארע רייד, אבער פלוצלינג עפענט זיך די טהיר און ס׳בעווייזט זיך רבקה׳לעס דינסט און מעלרעט:

— די מאדאם וועט אזוי גוט זיין און ארויפגעהן אין שטוב, נאר שוין ווייל דער הערר פיהלט זיך נישט גוט.

איינציגער מ'שטיינס-געזאָגטער קוואַל פון חיונה פון אַ די עמעריטען איז דאָך נישט מעהר ווי די פּאָר קאַרגע זלאָטעס וואָס די גמינע צאָהלט זיי. ברויכען זיי דאָך אַליין מיט זייער איי-גענעם גוטען ווילען בעשטעהן אַראָפּ-צונעמען אַ געוויסען בעשטיירטענעם סכום פאָר אנדערע, וואָס לעכצען נאָך אַ פּרוטה. קיינער וועט דאָך די פּענסיע פון מורה-הוראה טייטעלבוים און די שכירות פון די שוחטים נישט בצרוי-בען. ס'געהט נאָר אין דעם, זיי זאָלען אויך האָבען א קליין ביסעל געדולד אויף נאָך אַ צוויי דריי וואָכען ביז דאָס וואָס קומט זיי וועט אויסגעגלייכט ווערען און דורך אַ דער צייט זאָלען אויך אַנדערע עפּעס בעקומען.

זאָלען זיי דאָס נעמען אין אַכט.

פאַר רעוומאַטיקער און נערוון-ליידענדע!

יעדער וואס ליידעט אויף רעוומאַטיזם, גיכט און נערוועז דאַרף נישט צווייפלען אז ער קען געהיילט ווערען, ווייל טוי-זענדער ליידענדע האָבען דורך טאַגאַל זייער געזונדהייט צוריקגעוואונען. פון זיינע ערפאהרונגען מיט טאַגאַל איז אונז מודיע, ה, י. שערר לבוב, לינדעגאַ 2 צ. א. זייט א סך יארען האב איך איוף רעוומאַטיזם און א שטאַרק רייסען אין רעכטען פוס געליטען. דורך די גאַנצע צייט האָב איך בענוצט אונצעהליגע היילמיטלען און אויך 2 מאהל בין איך אין בעדער אין אויסלאנד געווען. דער ערפאָלג איז אָבער דאָך געוועזען פאַראיבערגעהענד, שמערצען האָב איך ווייטער געהאַט און האָב קיין בעסערונג געפיהלט. פאר אַ ערך 3 חדשים האָט מיך אַ בעקאַנטער אויף טאַגאַל אויפ-מערקזאַם געמאַכט. איך האָב מיר תיכף די טאַבלעטען אין אַפּטייק געקויפט. טאַ-גאַל האָב איך באַנוצט יעדען טאָג 3 מאָל צו 2 טאַבלעטען. שוין אין דער ערשטער וואָך האָב איך א גרויסע ער-לייכטערונג געפיהלט און די דריטע וואָך בין איך פון דעם אונערטרעגליכער קוועל פטור געווארען און איך פיהל מיך ווי נייגעבוירען. טאַגאַל יועל איך יעדען ליידענדען עמפּפעהלען. עהנליך ווי ה' ש. זענען מודיע א סך מענשען וועלכע האָבען באַנוצט טאַגאַל ביי רעוו-מאַטיזם, גיכט, רייסען אין די געלענקען קאָפּ-און נערוועז-שמערצען, ערקעלטונגען און עהנליכע קראַנקהייטען. טאַגאַל איז אונשעדליך פאַר ן מאָגען, הארץ און אנדערע אָרגאַנען. טאַגאַל לינדערט נישט נור תיכף די שמערצען, אין אויך אויף א נאַטירליכען אופן עוקר מן השורש די דאָזיגע ליידען. דערפאר האָט מען אפילו אין פערעלטערטע פאַלען מיט טאַגאַל ערציעלט די בעסטע רעזולטאַטען אויב א סך טויזענדער דאָקטוירים פערשרייבען דאָס מיטעל, דאן קען יע-דער מיט פול פערטרויען טאַגאַל קויפען פרוווט טאַקע היינט נאָך אליין אויס פערלאַנגט אָבער נור טאַגאַל. ס'איז נישטא קיין בעסער מיטעל. צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען, שוין פון — 2 זל.

מ'האט איהם געבראַכט א פערוויגדע-טען פון גאַס! ס'האָט איהם עמיצער געוואָרפען א שטיין. —

רבקה'לע פהוט אינגאנצען א ציטער. מיט גרויס איילעניש פערענדיגט זי דעם באַנדאַזש. רייסט-אויף דעם קאָפּ און קוקט מיך טיעף אַן מיט איהרע גרויסע אויפגעריסענע אויגען, פון וואָס ס'בלוט ווערט אין מיר ענטפּאַ-לען, און זי לויפט שנעל ארויס פון מיין קעלער-וואָהנונג, ארויף צו זיך אין שטוב. די איבריגע פרויען לויפען איהר נאָך מיט א געשריי: א אַנפּאַל, א אַנפּאַל!

איך בלייב אליין מיט מיין פרוי און טאָכטער, פאר וועלכע כ'קאָן זיך נישט בעהערשען און דערצעל זיי דעם גאנצען אמת. זיי ציטערען-אויף און מיין טאָכטער פאלט אויף מיר ארויף און חיינט: טאַטעשי, וואָס האָסטו גע-טוהן. די גוטע רבקה'לע האָט דאָך אונז ערשט אריינגעבראַנגט עסען, קליידונג און געגעבען די מאַמישי א סומע געלד. ווי פאַלסטו אויס אַזויס צוטוהן? וואָס וועט יעצט זיין? —

מיר ווערט דאָס האַרץ פערקלעמט ס'ווערט מיר ענג און כ'פיהל, אז כ'וועל נישט אויסהאַלטען. איך וועל זיך מודה זיין אין אלעם. קלער איך גאַרנישט לאַנג און הענדום-פענדום לויף איך ארויף מיט דער פערבאַנדאַ-זשירטער האַנד צו דער הויז-ווירטין צו דער גוטער רבקת'לען איהר אלץ צו דערצעהלען און אין אלץ זיך מודה זיין. זאָל געשעהן, וואָס ס'זאָל געשעהן. ניין, קיין בעהאַלטענער פערברעכער וויל איך נישט זיין. זאָל מען מיך איינזעצען, זאָל מען מיך ארעסטירען. ניין איך בין נישט פיניעלע ראדאָמער. איך וויל נישט זיין קיין מערדער און בעצאָהלען פאר גוט'ס מיט שטיינער.

(פאָרטזעצונג קומט.)

פון „טאז".
געזונדהייטס-וואָך.

פון דינסטאג, דעם 30—טען יוני ביז דעם 7-טען יולי אָרדענט איין דער ראדאמער „טאָז" אַ געזונדהייטס וואָך.

במשך פון דער וואָך וועלען פאַרקו-מען פערשידענע אימפּרעזען פאַר דער זומער-קאָלאָניע פון „טאָז" אין גאר-באַטקע.

עס ווערט אויך פאַראויסגעזעהן א אינטענסיווע ווערבירונגס—אקציע פון מיטגלידער.

דורך דער צייט פון זיין 6 יעהריגע טעטיגקייט אויפ'ן געביט פון היגענע און נויטווענדיג אין בעטראַכט. אז דער היגער „טאָז" האָט דורך דער צייט ארויסגעשיקט אויף זומער - קאָלאָניעס אין גאַרבאַטקע העכער 600 שול-קינדער פון די נישט פערמעגליכע שיכטען פון דער היגער יודישער בעפעלקערונג; אַז דער היגער „טאָז" האָט יעצט אין איהר שול-אמבולאַטאָריום איינגעאָר-דענט אַ קוואַרץ-לאָמפּ; אז דער ראַדאָ-מער „טאָז" האָט אויסגעהיילט הונדער-טער אָרימער קינדער, וועלכע זענען יאָהרען-לאַנג קראַנק געוועזען אויף פאַוווס (אומרײנע קעפּ) — איז צו האָ-פען אַז די אַקציע פון דער געזונד-הייטס-וואָך פון ראדאָמער „טאָז" וועט ווערען די געהעריג אונטערשטיצט פון אַלע שיכטען פון דער היגער בעפעל-קערונג.

מאַטורע-עגזאמענס אין גימנאַזיום „חובבי דעת".

פאָריגע וואָך זענען אין גימנאזיום „חובבי-דעת" פאָרגעקומען די יעהר-ליכע מאטורע - עגזאַמענס. מאַטורעס האָבען בעקומען די שילערינס: קארמאַן, שיצער, שפּייזמאַן, באַרענשטיין, קאַש-טאַן, זיצער און די שילער: גאָלדפארב, קארמאַן, אונגער, שאַפּיר און ניימאַן.

וועלכע יודישע שילער האָבען בעקומען מאַטורעס אין מלוכה - גימנאַזיום.

אין מלוכה-גימנאזיום א. נ. פון חאַ-לובינסקי האָבען מאטורעס פאלגענדע יודישע שילער: צמח, ראָזענבערג, גאָלדשטיין, אדלער, ראָזענפארב און רוטמאַן.

הילפ'ס-געזעלשאַפט „עזרה" טרעט-צו צו דער בוסק-אַקציע.

דער פרעזעס איתמר אדלער שוין ארויסגעפאָהרען קיין בוסק דינגען א ווילע.

די היי-יעהריגע בוסק-אַקציע איז גע-ווען איינגעשטעלט.

די געזעלשאַפט „עזרה" האָט וואָס אַנ'אמת שוין געהאַט רעזיגנירט פון דער בוסק-אקציע, וועלכע אין שוין איינגעפיהרט יאָהרען-לאַנג. די טעמים זענען גאַנץ איינפאַך: די שטאָדט ווייסט נישט ווי געהעריג אָבצושאַצען, וואָס עס הייסט אַזוינס די בוסק-אַקציע און וואָס פאַר אַ קאָלאָסאַלער בעדייטונג אַזעלכע בעדער האָבען פאַר אָרימע בכבוד'ע קראַנקע, וועלכע ווערען פשוט געראַטעוועט און געשטעלט אויף די פיס. זעהר שווער קומט-אָן די „עזרה"-טהוער ביז זיי שטעלען צונויף דעם געהעריגען פאָנד אויף דעם צוועק. זיי שפּאָרען נישט קיין מיה און צייט און שטרענגען אָן אַלע כחות ארויסצורו-פען פערשטענדניש ביי דער שטאָדט פאַר דער אקציע. זיי לאָזען זיך אָפט אויף רעזיקאַלישע שריט און שפּאַנען זיך איין אין חובות מיט'ן בעוואוסט-זיין, אז זייער אָנגעשטרענגטער אַרבייט ברענגט א טובה פיעל אונפערמעגליכע קראַנקע, וואָס וואַרטען אויפ'ן זומער ווי אויף משיח'ען, אַז מ'זאָל זיי קאָנען דערהאַלטען דאָס חיות מיט אַ פּאָר בעדער פאַר זייער צובראָכענע און ליידענדע איברים, וואָס פייניגען זיי אַ גאַנץ יאָהר.

ביים בעסטען ווילען אָבער האָט „עזרה" דאָס היינטיגע יאָהר בדעה גע-

האט די אקציע דורכצופֿאַלען נישט זעהענדיג פאַר זיך קיין מעגליכקייטען אזא זאך צו רעאַליזירען. ס'איז שוין געווען ביי איהר כמעט א רעזיגנאַציע-בעשלוס. אין לעצטען מאָמענט איז פאָרגעקומען א ענדערונג און דאָס איז געשעהן אונטער'ן דרוק פון פיעל קראַנקע, וואָס דערוויסענדיג זיך פון אזא בעשלוס זענען זיי געקומען אין „עזרה" און ממש זיך געבעטען רחמים אז מ'זאָל נישט איבעררייסען מיט דער יאָהר-יעהרליכער חזקה און עפּעס שוהן פאַר זיי, בכדי זיי צו ערמעגליכען דאָס פאָהרען קיין בוסק אין די בעדער.

צווישען די, וואָס האָבען זיך גע-מאָלדען זענען דאַ היינט אזעלכע, וואָס פאָראַיאָהרען האָבען זיי אליין געשפענ-דעט אויף אַט דער אקציע.

די טרויעריגע לאַגע פון די קראַנקע האָט ריהרענדיג געווירקט אויף די „עזרה"-פאָרשטעהער און איבערהויפּט אויפ'ן פּרעזעס איתמר אדלער, וועלכער האָט דעם פריהערדיגען בעשלוס צוריק-געצויגען און ס'איז אָנגענומען געוואָ-רען די בוסק-אקציע דורכצופֿיהרען ביי אַלע גרעסטע בעמיהונגען און אָנ-שטרענגונגען.

פּרעזעס אדלער איז שוין די טעג אַרויסגעפאָהרען קיין בוסק דינגען א ווילע.

איהם עלטערע קינדער צו היטען, האָט ער זיך געלאָזט נאָכ'ן צוויישען וועלכער האָט אַנטלויפענדיג אויסגע-שטאָפּען אין זיך און זיך ענדליך אונ-טערגעגעבען.

דער ערשטער האָט דערוויל זיך געוואָלט בעפרייען פון די קינדער'ס שמירה, אָבער יענע האָבען איהם אָני-דערגעלעגט און איהם גיט מקיים פסק געווען.

די אויספאָרשונג האָט פעסטגעשטעלט אז ביידע באַנדיטען שטאַמען פון ראַ-דאָם. זיי הייסען טאַדעאוש באַנטשעק יוזעף מאַיעווסקי.

ביידע זיצען אין חד-גדיא.

GARBATKA
PENSJONAT
L. Rozenbergowej
DLA DZIECI i MŁODZIEŻY.

Pięknie i w centrum położona willa, światło elektryczne. Słoneczne i śliczne pokoje z całodziennem utrzymaniem. Smaczna wykwintna kuchnia rytualna, na żądanie jarska. — Troskliwa opieka pod kierunkiem wykwalifikowanej wychowawczyni.

Otwarcie pensjonatu dnia 1-go Maja 1931 r.
Przez miesiące MJ, CZERWIEC pokoje dla dorosłych.
Ceny przystępne.

אבּקלאַנגען פון די געשעהענישען אין ראדאם.

איינע פון א רייהע פאָרשטעהענדע פּראָצעסען אין צוזאַמענהאַנג מיט די טרויריגע געשעהענישען אין ראַדאָם, איז שוין געקומען פאַר'ן געריכט'ס-טיש.

די טעג איז פאַר'ן היגען פּאָוויאַטאָ-ווען געריכט בעטראַכט געוואָרען א פּראָצעס געגען 11 פּערזאָהן, וועלכע האָבען אַרויסגערופען די גאַסען-אוואַנ-טורעס אין די טעג פון 13–14–15 ה. ח.

געגען די דריי בעשולדיגטע: לוציאַן מינערסקי, מאַריאַן בזשעזשינסקי און מאַריאַן שימאַנסקי האָט דאָס געריכט אַרויסגעטראָגען אַנ'אורטייל, וועלכער פערמשפּ'ט די ערשטע צוויי אויף דריי טעג אַרעסט און דעם לעצטען אויף 8 טעג אַרעסט.

אונטער דער זעלבער בעשולדיגונג פאַלען אַרונטער נאָך עטליכע פּערזאָהן געגען וועלכע ס'איז אויך פּערפיהרט געוואָרען א פּראָצעס.

דער פּראָצעס געגען האַנצבערג, וועלכער ווערט בעשולדיגט, אז ער זאָל האָבען אָנגעפאַלען א פּוילישען שילטער אייפ'ן מעטש צווישען ר. ק. ס. מיט בר-כוכבא—וועט פאָרקומען אין קרייז-געריכט.

— די —
שענסטע
טאַפּעטען
צו זעהר ביליגע פּרייזען
קען מען נור בעקומען
אין דער לאַנג-יעהריגער פירמע
ש. שטיינמאַן
ראַדאם, לובלינער 21.

אויפרוף פון פּ. פּ. ס. געגען די עקצעסען.

די היגע פּ. פּ. ס. האָט אַרויסגע-לאָזט אַנ'אויפרוף, אין וועלכען זי טאַדעלט אמשאַרפסטען די אַנטי-יודישע-עקסצעסען. פּ. פּ. ס. ווענדעט זיך אין אויפרוף צו די אַרבייטער-מאַסען אין ראַדאָם נישט צונעמען קיין אַנטייל אין אַזעלכע אויסבּרוכען, נאָר פערקערט זיי זאָלען העלפען מאָמענטאַל ליקווי-דירען אזעלכע געשעהענישען אין פאַל ווען אזעלכע זאָלען זיך קאָנען אי-בער'חזר'ען.

געזעלשאַפט „הכנסת אורחים" ברדום, וואַהל 5.

א ו י פ ר ו ף.

מיר האָבען דעם כבוד זיך צו ווענדען צו די גאַנצע ראַדאָמער יודישע בעפעלקערונג מיט פאָלגענדען אויפרוף:

ווי עס איז אייך בעקאַנט, איז אין די לעצטע צייט פאָרגעקומען גרוי-סע אונאָרדנונגען אין די געזעלשאַפט „הכנסת אורחים" אזוי, אז כמעט אַלע מיטגלידער האָבען אויפגעהערט צו צאָהלען דעם חודש-אָבצאָהל וואָס ס'האָט געדראָהט א געפאַהר, אז די געזעלשאַפט „הכנסת אורחים" זאָל ח"ו אינגאַנצען ליקווידירט ווערען, נאָר א דאַנק אייניגע עסקנים איז גערופען געוואָרען א אַלגעמיינע פערזאַמלונג זונטאג פּ' נשא א' אין בית המדרש הגדול דפּה מיט דער בעטייליגונג פון א גרויסען עולם אַחן ע"ח אין עס איז געוועהלט געוואָרען א קאָמיטעט פון אַנגעזעהענסטע בע"ב פון אונזער שטאָדט. דער קאָמיטעט ווענדעט זיך צו אַלע מיטגלידער. אז יעדער זאָל צאָהלען דעם חודש-אָבצאָהל, ווי אויך די חובות פון פריהער. אויך יעדער זאָל זיך פערשרייבען אַלס מיטגליד כפי יכלתו און אויפנעמען דעם אינ-קאָסענט בסבר פּנים יפות וכל המרחם על הבריות וכו' ובזכות זה נזכה לגאולה שלמה בב"א

ברגשי כבוד

דער קאָמיטעט פון „הכנסת אורחים" אין ראַדאָם

1. מענדיל גאָלדשטיין—פּרעזעס, 2. שמואל בוימגאַרט—וו. פּרעזעס 3. מענדיל ראָזענבוים—גאַספּאָד., יצחק בוים—קאַסירער, 5. פּנחס זילבערשטיין, 6. יצחק שיינבוים, 7. ברוך רייכמאַן, 8. יחיאל ראָזענצווייג, 9. יעקב משה חאַנאָווער, 10. יודעל טייטעלבוים. 11. פּנחס פּרענקעל.

בעמערקונג: 1. יעדעס קוויטעל פון אינקאַסענט דאַרף זיך געפינען די אונטערשריפט פון פּ' מ. גאָלדשטיין און ג' מ. ראָזענבוים. לויט'ן בעשלוס פון קאָמיטעט דאַרפט דער אָרימאַן, וואָס קומט נעכטיגען נישט געבען קיין אָפּצאָהל.

געכאַפּט ראַדאַמער באַנדיטען.

אין וואַווער איז די טעג אויסגע-פיהרט געוואָרען א באַנדיטען-אָנפאַל אויף א שפּיין-געוועלב. אויף שלים-מזל האָט זיך זיי נישט איינגעגעבען און דער קרעמער סטאַניסלאַוו זאַוואַדסקי נישט בעמערקענדיג, אז איינער פון די באַנדיטען האַלט א רעוואָלווער האָט געמעכט א געוואַלד און ס'איז באַלד אָנגעקומען דער פּאָליציי פּשאָ-דאַוניק, וועלכער איז גראַד געווען אין א שכנות'דיגע וואָהנונג. די באַנדי-טען האָבען גענומען מאַכען פיס און דער פּאָליציאַנט נאָך זיי. איינעם האָט ער באַלד געכאַפּט און איבערגעבענדיג

קעלצער אבטיילונג.

די אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער פאלקס באנק

זונטאג איז פארגעקומען די אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער פאלקסבאנק. די פערזאמלונג איז געווען זעהר א שטורמישע. די סקאנדאליעזע ארויסטרעטונגען פון איינע מיטגלידער האבען פעראורזאכט, אז די דיסקוסיע זאל זיך פערשלעפען ביז 3 בייטאכט. צוליב דער שפעטער שעה איז דער המשך פון דער פערזאמלונג אבגעלייגט געווארען ביז מארגען זונטאג.

פון מכבי.

ווי מיר דערוויסען זיך, האט דער ביז איצטיגער וויצע-פרעזעס פון „מכבי" ה' דוד פרישמאן זיך אבגעזאגט פון זיין אמט.

די ס·בה דערפון זאלען זיין די פערזענליכע אטאקעס, וואס ער האט געהאט אויסצושטעהן מצד איינע מיטגלידער.

מיר גלויבען, אז די פערוואלטונג פון „מכבי" וועט אננעמען מיטלען, אז ה' פרישמאן, וועלכער האט גרויסע פערדינסטען פאר „מכבי" זאל זיין דימיסיע צוריקציהען.

פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

פאריגען זונטאג איז פארגעקומען די אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער קעלצער ציוניסטישער ארגאניזאציע. נאך די בעריכטען און דיסקוסיעס איז אויסגעוועהלט געווארען א נייער קאמיטעט.

„בית החיים".

אונטער דעם דאזיגען נאמען איז ערשינען א אינטערעסאנטע ספר, וואס ענטהאלט די אויפשריפטען פון אלע מצבות אויפ'ן קעלצער בית·החיים. אין ספר איז אויך פערהאן די ביאגראפיעס פון אלע רביים און רבנים.

W. PROSZOWSKI
FELCZER
KIELCE, ul. St. Warszawska 37
powrócił.

וואס ליגען אין קעלץ.

דער מחבר, דער בעקאנטער קעלצער ארויסגעבער פון ספרים, ר' משה מענדעל וואלרען האט געווידמעט פיעל צייט און ארבייט דעם דערמאנטען חיבור, וואס האט א געוויסע היסטארישע בעדייטונג פאר'ן יודישען קעלץ.

געפונען א אוצר.

אין דארף גורני האט דער פויער יאן וואלא, גראבענדיג א ברונע, געפונען א טאפ מיט גאלדענע אלטע מטבעות. עס איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז דער ווערט פון די מטבעות בעטרעפט 10 טויזענד זלאטעס. די דאזיגע סומע האט וואלא בעקומען אויסגעצאהלט פון מלוכה'שען מוזעאום וואס האט געקויפט דעם אוצר.

אויסבעסערונג.

אין דער קארעספאנדענץ, וואס איז געדרוקט אין „ראדאמער-קעלצער לעבען" נומ. 23 פון 12.6 ה. י. איז נישט אנגעגעבען געווארען, אז אין דער דעלעגאציע האט אנטייל גענומען דער דירעקטאר פון דער האנדווערקער-קאמער אין קעלץ ה' ג. אקסענטאוויטש.

ה' אקסענטאוויטש האט גרויסע פערדיענסטען פאר זיין ארבייט פאר די בעקער און האט אויך פיעל געלייסטעט, אז די דעלעגאציע זאל האבען דעם געהעריגען צוזאג פון ה' וואיעוואדא.

צו אונזערע לעזער אין קעלץ.

היינטיגען זונטאג קומט אונזער אינקאסענט קיין קעלץ. מיר בעטען אונזערע ג. אבאנענטען און אנאנסען-געבער צו רעגולירען זייערע חובות.

מיר בעטען און פאדערען פון די יעניגע אבאנענטען, וואס זענען שולדיג פאר א גרעסערע צאהל מאנאטען, ווי אויך די אנאנסען-געבער, וואס זענען שולדיג שוין א לענגערע צייט פאר אנאנסען און זיי פטר'ען אב דעם אינקאסענט פון איין מאנאט אויפ'ן צווייטען — אז זיי זאלען ענדליך בעצאהלען וואס קומט ביי זיי. און זאלען זיי אונז נישט צווינגען מיר זאלען פערעפענטליכען זייערע נעמען אין א בעזונדערע אויפפאדערונג.

אדמיניסטראציע
„ראדאמער-קעלצער לעבען"
אין ראדאם.

כוס תנחומים למשפחת זנגר בראדום
למות עליהם **אביהם**
יוסף פרלוב ורעיתו ובנם שלמה.

„דאנקבארקייט"...

די טרויעריגע דאנקבארקייט פון די מאסע צו דעם פיהרער, צו איהר פערזארגער.

עס איז א אינטערעסאנט, בעלעהרענד פראבלעם, וואס איז שטענדיג ניי און ברענגט אלעמאל צו נישט היימליכע געדאנקען.

וויפיעל מאל האט שוין די געשיכטע עס בעוויזען. צעהנדליגער פאקטען דערצעהלען וועגען דער בלינדקייט, וועגען דער עם·הארצ'ישער אריענטאציע פון דער מאסע, וואס היינט דערהויבט זי דעם פיהרער צו דער העכסטער מדרגה פון גרויסקייט און מארגען, ווערענדיג בעאיינפלוסט פון א ראפיניריטער אינטריגע, שלײדערט זי איהם אראב אין די טיעפענישען פון אהנמאכט און שפייט אויף איהם.

ווייל די מאסע איז בלינד, נישט בערעכענט, לייכטזיניג און נאריש-קליינליך. איהר מאמענטענווייז שטארקער ענטוזיאזם אדער בעגייסטערונג, פון וועלכען מיר ווערען אזוי נתפעל, איז נישט מעהר ווי א שטרוי-פלאם, וואס האט נישט קיין לאנגען קיום. איהרע מיינונגען זענען נישט קיין ריכטיגע. איהרע דעות זענען פאלשע און ענטהאלטען נישט קיין פינק לאגיק און עהרליכקייט. א קעגען וואס זיך עסן אקעגען דעם, א קעגען יענעם... איבעריגענס: איהר'ט אייך שוין אליין אנשטויסען וועגען וואס עס האנדעלט זיך.

ארבייט אב א מענש כל ימיו פאר טובת הכלל. גיעט אוועק זיין בעסטער צייט, געזונד און כח פאר די אינטערעסען פון קאלעקטיוו. און אזא מענש איז דאך א פעהיגער אויף אלע געביעטען, און דאך פערנאכלעסיגט ער זיינע אייגענע אינטערעסען און ווידמעט בעסער די ענערגיע און ווילען פאר דער געזעלשאפט. טהוט גרויסע און קליינע לייסטונגען, וועלכע ער פעררעכענט מיט פערגעניגען אויף דער וואגשאל פון זיינע פערדיענסטען, גלויבענדיג דערביי אז ער האט ערפילט א ערהאבענע זאך פאר וועלכע דער כלל ברויך איהם דאנקבאר זיין און ביים סוף.

ביים סוף צובייזערט זיך די מאסע און עס איז גענוג אז א קרום ווארט זאל זיך דערהערען און דער עסקן וואס ווארט מיט אונגעדולד אויף, פערדיענטע, דאנק ווערטער דערהערט בלוצלינג זידלערייען. מען שפייט איהם אין פנים. עס ווערט איהם פארגעווארפען דאס ערגסטע אויף וואס עס וואלט קיינמאל נישט געטאפט.

עס איז דער טראגישסטער מאמענט אין לעבען פון דעם פיהרער פון דעם געזעלשאפטליכען עסקן, פון דעם בעלטובה. פאר איהם, וועלכער האט מיט עהרליכקייט געדיענט דעם כלל, וועלכער האט אלץ אנגעשטרענגט אבי נאך עפעס א מצוה ארייגצוכאפען, פאר איהם איז עס א טראגישער רעטעניש אהן א לעזונג. הייסט עס, אז די אלע מעשים טובים, די אלע מצוות — האבען ביי דער מאסע איין נאמען:

— שווינדעל!

און עס העלפען נישט קיין פעסטע ארגומענטען. עס גילטען נישט דאן קיין זיכערע איבערצייגונגען. דער הייליגסטער אני·מאמין ווערט דאן אבגע'חיזק'ט אין פראפאנירט. ווען די מאסע איז אונטער'ן איינפלוס פון חזיצער'ס. שפעטער וועט אפשר קומען א ענדערונג, א בעזינונג, אבער איצט, בעת'ן „שטרויען-פלאם" גראבעלט זי סאדיסטיש אין יענעמ'ס הייליגקייט, אין יענעמ'ס וואונד:

— שווינדעל!... שווינדעל!...

ברררר!...

ל. ראדאל

אײדער הױבסט אן צו בױען

אָדער דורכפיהרען א רעמאָנט אין דײן הױז, מאַך א בעזוך אין אונזער טאַרטאַק, וואו דו וועסט זיך איבערצײגען וועגען דער ביליגקײט פון אונ־זערע האָלץ ־ מאַטעריאַלען און דו וועסט בלײבען אונזער קליענט

מיר ערפילען קרעדיט

RADOMSKI TARTAK

sp. z ogr. odp.

RADOM, ul. Młodzianowska, tel. 454

נעבען דער רעגירונג'ס־פאַבריק פון געוועהר.

די ביליגסטע האלץ־מאטעריאלען

אויף קרעדיט־בעדינגונגען.

מיר שטעלען צו און פערקויפען אויף אַנגרא (אײנצעל) אויף די צוגענגליכסטע פרײזען אלע האָלץ־מאטעריאלען, וואָס ווערען בענוצט צו בוי־צוועקען, ווי סטאָליארסקע מאטעריאל, שטאכעטען, זײטען־ברעטער צו פארקאנעס און אָבפאַל פון צעשניטענעם האָלץ.

מיר נעמען אָן קלאָטץ־האָלץ אויף איבערצוזעגען.

אָפערטען שיקען מיר ארויס אויף יעדער פאָדערונג.

קײן אײגענע כקלאדעס אין שטאָדט בעזיצען מיר נישט.

מיט בעשטעלונגען בעט מען זיך צו ווענדען דירעקט אין טאַרטאַק.

Z intencji zaślubin kuzynki mojej

Edzi Langierówny z p. Joskiem Goldwaserem

życzę wiele szczęścia i harmonji dusz

M. WAJSFUS.

צו דער האָכצײט פון אונזער ליבע טאָכטער און שוועסטער

סאָלע פרידלאנד מיט ה' חיים אײזענבוים

וואונשען מיר זײ, אז זײער נײ לעבען

זאָל זײן אַ קוואַל פון עוויגעס גליק און צופרידענהײט.

יוסף פרידלאנד עט פרוי און קינדער

אַ פראַקטישע ווירטין

קען דעם ווערד פון גיטען זײף און שאַצט עס געהעריג אָב בענוצענדיג צו וואַשען נור דעם בעקאנטען פון צענדליגער יאָהרען לײכטען און רײ־נעם זײף יעלען הירש.

אונזער טיעפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס

די אין טרויער פערבליבענע **פאמיליע זאנגער**

אוליב'ן פריהצײטיגען טויט פון זײער ליעבען און אײדעלען

מאַן און פאָטער נ י ס ן ז"ל

דאנציגער מאַרעק עט פרוי.

Gazownia Miejska

Sprzedaje po cenach przystępnych:

Kuchenki gazowe jedno i dwupłomienne
Kuchnie familijne i hotelowe
Piecyki kąpielowe
Piecyki kuchenne do pieczenia
Żelazka do prasowania—domowe i krawieckie
Podgrzewacze do rurek fryzjerskich
„Terma" automatyczne podgrzewacze do wody dla pp. lekarzy dentystów, fryzjerów itp. zawodów.

Wszystkie aparaty gazowe sprzedaje się na dogodnych warunkach.

Gazownia wykonuje instalacje domowe płatne w 12 ratach.

Aparaty gazowe obejrzeć można w składnicy Gazowni na Młodzianowie od godziny 10—14.

Wszelkie informacje udziela biuro Gazowni telefon 134.

RZEŹNIA MIEJSKA

sprzedaje

Lód sztuczny

po CENIE: 4 gr. za kilogram loco Rzeźnia Miejska
6 gr. „ z dostawą do domu

Zamówienia na lód uprasza się zgłaszać w godzinach urzędowych do biura Rzeźni osobiście lub telefonicznie

Telefon Nr. 562.

ענגליש

איבערזעצונגען פון ענגליש
ענגלישע און פוילישע האנדעלס־קארעספאָנדענץ

ערשטקלאסיג — מײסטערהאפט

ראָדאם, זשעראמסקי (לובלינער) 14, וו. 2

אין די שעהן 7—9 פריה אין אָוועט.

א ספר־תורה קײן גארבאטקע

העלפעס מנין עס נױטיגט זיך שטאַרק אין אַ ספר־תורה קען דאס בעקומען בײם מורה הוראה פערקיל

ראדאם, רינעק 6 (7)

Felczer H. GRINSZTEJN Żeromskiego 30 Szczepienie ospy.

Redaktor Ch. M Herc
Drukarnia Wyd. Radomer-Kielcer Leben" Radom Sawarlikowska 20